

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Martin Krivec

Spopad za *Obamacare* skozi prizmo biopolitike

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Martin Krivec

Mentor: doc. dr. Andrej Kurnik

Spopad za *Obamacare* skozi prizmo biopolitike

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA:

Rad bi se zahvalil moji veliki družini, ki mi vedno stoji ob strani in me podpira na vse možne načine, predvsem staršem, ki so mi omogočili neoviran potek študija in nepozabne izkušnje na izmenjavi v Kanadi in v Leipzigu. Poleg tega bi se rad zahvalil tudi bližnjim kolegom, ki so mi bili vedno na voljo za pogovor, predvsem Aljažu, Blažu in Urošu, mentorju doc. dr. Andreju Kurniku, ki je v meni vzpodbudil zanimanje za področje pisanja diplomske naloge in mi ob tem podal koristne nasvete ter znanje. Hvaležen sem tudi ostalim profesorjem, ki so mi omogočili, da razmišljam širše in svoje zanimanje ter znanje še razširim. Hvala vsem, ki ste se znašli na moji življenjski poti.

Obamacare skozi prizmo biopolitike

Biopolitika je širok pojem, ki deluje vsestransko in na številnih nivojih znotraj družbe. Deluje kot politika »za« in »proti« življenju, izloči tisto, kar ni po njeni meri, in ustvari vse ostalo, kar omogoča njen obstoj. Vključuje številne prakse, institucionalne okvirje in tehnike, s katerimi lahko razumemo tako preteklost kot tudi sedanjost. Številni elementi se razpredajo znotraj mikro in makro praks ter okolja, subjekti namreč intervenirajo v posamezne diskurze in vplivajo na razmerja moči. *Obamacare* je primer diskurza, ki je vpet v politični in družbeno-ekonomski prostor, hkrati pa do neke mere ilustrira uporabo biopolitične prizme, ki je vidna skozi številne teoretske okvirje. Ti primeri so predvsem dve liberalni smeri, kot sta ordoliberalizem in ameriški neoliberalizem, varnost, socialna vprašanja, državni rasizem ipd. Različni diskurzi uporov razkrivajo, kje prihaja do razkola med ideološkimi praksami.

Ključne besede: biopolitika, Obamacare, liberalizem, upori.

Obamacare through the prism of biopolitics

Biopolitics is a broad concept that functions in many directions and on countless levels within the society. It works as a politics »for« and »against« life and eliminates, what is not its own, and creates everything else that makes it possible for it to exist. It includes a number of practices, institutional frameworks and techniques to understand both the present and the past. Many elements are distributed within micro and macro practices and environments; the actors intervene in individual discourses and influence power relations. Obamacare is an example of discourse that is embedded in the political and socio-economic space, while at the same time it illustrates, to some extent, the use of a biopolitical prism, which is evident through numerous theoretical frameworks. These examples are in particular two liberal directions, such as ordoliberalism and American neoliberalism, security, social issues, state racism, etc. Different discourses of resistance reveal where there is a split between ideological practices.

Key words: biopolitics, Obamacare, liberalism, resistances.

KAZALO

1 UVOD	4
1.1 DEFINIRANJE SPOPADA	6
1.2 METODOLOGIJA	7
2 BIOPOLITIČNA PRIZMA	8
2.1 BIOMOČ IN BIOOBLAST	9
2.3 NEMŠKI ORDOLIBERALIZEM IN AMERIŠKI NEOLIBERALIZEM	15
2.4 DRŽAVNI RASIZEM	18
3 UPORABA PRIZME NA PRIMERU OBAMACARE	20
3.1 “UNIVERZALNI ZDRAVSTVENI SISTEM”	20
3.2 INTERVENCIJA DRŽAVE	24
3.3 PRAKSE UPORA	27
3.4 UPORI IN MEJE MOČI	28
4 ZAKLJUČEK	31
5 LITERATURA	32

1 UVOD

Leta 1970 je Foucault predstavil koncept moči, skozi katerega je preučeval razmerja dominacije. Ob koncu 18. stoletja je politična moč prevzela nadzor nad živečo populacijo. Biomoč se je začela navezovati ne zgolj na običajno obliko suverenosti, temveč tudi na življenje, ki se veže na produkcijo oziroma življenje, ki je zanjo zadolženo. Biopolitika se je v sami osnovi vezala na biološko produkcijo in procese znotraj celotne populacije. Rojstvo in smrt sta dva procesa poleg reprodukcije. Razvili so se določeni procesi kontrole, ki so nadzirali prebivalce, in biopolitične strategije nadzora. Biopolitika se je vrtela predvsem okoli rasizma in problema, pri katerem se politična moč izkaže kot režimska in uničujoča. Problem je nastal predvsem pri določanju in odločanju, kako se bo človeška vrsta razdelila – biomoč pri tem pravzaprav določi nasprotnika in opraviči funkcije države (Forti 2006, 11–2). S pomočjo biopolitike lahko razumemo razmerja moči znotraj *Obamacare* dispozitiva. Dispozitiv Foucault uporablja za razumevanje odnosa med institucijami in izvajanjem disciplinarne oblasti. Poenostavljeno rečeno dispozitiv predstavlja strategijo izvajanja discipline. Prevajamo ga tudi kot mehanizem ali pa aparat. Zapor na primer predstavlja dispozitiv (Hardt in Negri 2003, 267). Dispozitiv *Obamacare* namreč vsebuje prakse, ki se navezujejo na disciplino, te so predvsem povezane z vprašanjem življenja in telesa.

Obamacare predstavlja najbolj ambiciozno zdravstveno reformo v ZDA že od uveljavitve Medicaid in Medicare. Ta reforma je obljubila novo pot za ZDA, bolj dostopno zdravstvo za vse američane (Bèland in drugi 2016). *Obamacare* reforma je omogočila napredek predvsem za revnejši sloj prebivalstva in sicer z reformo se je razširil program Medicaid, ki je kril vse tiste, ki so bili pod določenim pragom revščine (Hall in Lord 2014). Številke zavarovanih so močno poskočile, univerzalno zdravstvo v polnem pomenu besede, pa še vedno ni bilo zagotovljeno. Biopolitika intervenira bolj v eksistencialne pogoje življenja, ki se logično navezujejo na diskurz “za” ali “proti” življenju. Ekonomski odnosi so zato le del dispozitiva in ne celota.

1.1 DEFINIRANJE SPOPADA

Spopad se v tem delu navezuje predvsem na razmerja moči, v katera je vpeta družba v ZDA. Spopad ne poteka zgolj na enem nivoju, saj vanj ni vpleten samo en subjekt in en diskurz, temveč gre za nekakšen relief, ki se razkriva na številnih nivojih. Sam dispozitiv o *Obamacare* namreč prinaša s seboj različna vprašanja, probleme in ne nazadnje tudi konflikt. Pomembno pri *Obamacare* je, da prihaja do formiranja eksistencialnih vprašanj, saj je posameznik močno odvisen od zdravstvene sistema in oskrbe. Civilna družba je del oblastnih razmerij moči in ta so vedno asimetrična – to pomeni, da se moč realizira skozi številne politične tehnike in določen del znotraj »spopada« je vedno subjektiviziran. Določen del populacije k spremembi ne prispeva in ravna tako, kot je od njih »pričakovano«. Subjekti so zato vedno ločeni na »dva bregova«: nekateri subjekti namreč ravnajo tako kot je »prav«, drugi pa obratno (Lešnik 1997, 44). Foucault (1983, 213) prepozna, da gre za tri oblike boja oziroma spopada znotraj posameznih struktur. Prva oblika je spopad proti nadvladi oziroma dominaciji. Druga je boj proti eksploataciji, tretja pa je usmerjena proti subjektivizaciji. Ti boji so zelo pomembni za subjekt, ki je uperjen proti njim in tistemu, ki jih sproži. Na splošno zanimanje Foucaulta lahko definiramo kot zanimanje za spremembe. V te diskurze močno zareže pojem svobode, ki predstavlja transformacijo znotraj določenega okolja. Če želimo razumeti subjekt in subjektivizacijo znotraj bojev, moramo razumeti tudi diskurz in prakse znotraj njih. Glavni del subjekta in subjektivizacije so razmerja moči, ki so relevantna znotraj biopolitike.

Foucault (v Neal 2004, 377) za razumevanje razmerij moči zavrača pravni sistem kot ga uprizarja Hobbes v *Leviathanu*. Foucault (1990, 89) pravi, da je potrebno kralju, suverenu odsekati glavo, razbiti center in iti čez samo ideologijo. Potrebno je namreč razumeti razmerja moči v multipliciteti in ne v eni sami točki. To pomeni, da razmerja moči niso strnjena zgolj v državi ali v sodnem sistemu, temveč tudi v posamezniku – ta pa je del multiplicitete, ki vpliva nanj. Tako je treba razumeti tudi spopad, ki se organizira okoli *Obamacare*.

1.2 METODOLOGIJA

Diplomska naloga je razdeljena na dva dela, in sicer na teorijo in na njeno aplikacijo. V prvem delu analiziram relevantno strokovno literaturo, nanašajočo se na biopolitične koncepte in mehanizme. Natančneje me je zanimal predvsem Foucault in njegovo razumevanje biopolitike, več pozornosti pa sem namenil razmišljanju o konceptih, kot so biomoč in biooblast, vladnost in državni rasizem. Misliti sem jih poskušal v specifičnem kontekstu ZDA, za kar je bilo potrebno še razgraditi nemški ordoliberalizem in ameriški liberalizem.

S pomočjo teoretske analize sem tako oblikoval prizmo, skozi katero sem gledal na drugi del diplomskega dela, na konkretno izbran primer *Obamacare*. Pridobljena teoretična znanja sem dodal k analizi ameriškega zdravstva, pri čemer sem si preko iskanja vzporednic poskušal odgovoriti na zastavljeno raziskovalno vprašanje, ali je mogoče identificirati biopolitične mehanizme na primeru *Obamacare* ter do katere mere so le ti zaznavni.

2 BIOPOLITIČNA PRIZMA

Foucault (1983, 6) je leta 1983 na univerzi Berkeley predaval o resnici (grško *parrhesia*) in pri tem zapisal: »Moj namen ni, da bi se spustil v problem resnice, temveč se zanimam za tisto osebo ali aktivnost, ki izraža resnico ... Sprašujem se, kdo lahko pove resnico, o čem jo lahko pove, in hkrati sprejema posledice, ki so povezane z razmerji moči«.

Foucault izražanje resnice poveže z dolžnostjo, ki jo mora posameznik spoštovati. Na to spoštovanje nas spomnijo tudi Sokrat in mnogi drugi misleci. Sokrat spoštuje predvsem atenske zakone in družbeno pogodbo med polisom in državljani, Foucaulta pa zanima, kako posameznik prepozna »resnico« znotraj določenega diskurza, v sebi. Problematizacija je zanj kot za posameznika pot do te resnice – pot pobega iz Platonove votline.

Biopolitika je izjemno popularen koncept za analizo tako biološkega kot tudi socialnega življenja. Biopolitična vprašanja se nahajajo znotraj številnih še vedno aktualnih političnih diskurzov, kot so: zdravstvo, teritorialna vprašanja, reproduktivne pravice, neoliberalna ekonomija in tako naprej. Napredek je človeštvu omogočil številne pozitivne spremembe, prav tako pa je prinesel še večjo neenakost. Rasizem še vedno traja, in napadi se izvajajo s pomočjo najnovejše tehnologije na trgu, s katero oblast nadzoruje populacijo in izločijo vsakogar, ki ogroža večino. Te manjše »krize«, ki še vedno trajajo, so ustvarile kontekst, ki potrebuje teorijo osvetlitve odnosa med življenjem in politiko. Ta politika je bila utemeljena pred približno 30 leti, in sicer, ko je Michel Foucault ponudil prvo analizo biopolitike.

Biopolitika se lahko realizira tam, kjer je življenje lahko izboljšano in pravzaprav prikazuje kontinuirano težnjo po izboljšanju in reformiranju življenja posameznikov in celotne populacije. Tam, kjer se življenje upira biopolitiki, ta z mehanizmi ukrepa in na različne načine kaznuje posameznika. Delovanje biopolitike poteka kontinuirano in se kaže kot večna vojna »za« in »proti« življenju. Bojuje se za tisto, kar se ji prilega, in izloči tisto, kar ni po meri njenega obstoja. Če povzamem, je biopolitika *politika življenja in smrti*. Populacija je vedno nadzorovana, in največja skrb biopolitike je varnost (Dillon 2011, 167–8). Biopolitika ima svoj univerzalni načrt, ki se in se bo skozi zgodovino spreminjal in adaptiral. Izvaja se z uporabo različnih sredstev in se zna pred vdorom nasprotne politične narave tudi zavarovati.

Thomas Lemke, nemški sociolog, razdeli biopolitiko na dva konceptualna okvirja. Prvi je biopolitika kot oblika politike, ki vključuje *državni rasizem*, drugi okvir pa se nanaša na *sociologijo znotraj medicine* in fokus na empirijo. Da bi razumeli biopolitične diskurze, sta pomembna oba miselna

okvirja, saj kritika politične kontrole in vladnosti potrebuje povezovanje različnih političnih procesov, mehanizmov in praks, ki imajo svoj namen znotraj fenomena življenja (Mayes 2016, 21–2).

2.1 BIOMOČ IN BIOOBLAST

Foucault ni nikoli ponudil splošnega razumevanja moči (Dillon in Lobo-Guerrero 2008, 270).

Biomoč je pravzaprav horizont, na katerem se združujejo naravno in umetno, potrebe posameznikov in stroji, kolektivnost družbe in ekonomije. Biomoč je zato pogojena z nenehno generacijo in regeneracijo, ki poteka s pomočjo družbenega motorja – ta sestoji iz različnih oblik oziroma modelov komunikacije, ki se izvršuje na različnih ravneh v družbi (Hardt in Negri 2003, 310–1).

Biomoč se je v sami osnovi snovala ob izgradnji modernega kapitalizma. Človeške sile združevanja so se združile s silami produkcije in alokacije profita. Z rastjo modernega kapitalizma sta se oblikovali dve obliki biomoči. Prva je *anatomska* in se nahaja znotraj posameznika, druga pa *biopolitična*, ki se nahaja znotraj človeške vrste. Posameznik je razumljen kot mehanski konstrukt, ki je del različnih oblik kontrole. Ta se navezuje na biopolitiko, ki nadzoruje človeško vrsto skozi razmnoževanje, javno zdravstvo in ne nazadnje moralo. Foucault prikaže, kako je t. i. zahodno znanje (ali vednost) vplivalo na oblikovanje racionalnosti, ki je povezana z državo in njeno suverenostjo ter družbenim in političnim mirom. Moralnost se vzpostavi ob istem času, ko se vzpostavi produkcija resnice oziroma prevladujoče ideologije (Costa in Kavita 2008, 19–20).

Foucault (1978, 140–4) začne pojmovati biomoč skozi klasično dobo. Pri tem omeni, da se je v tem času hitro širilo število univerz, srednjih šol in manjših podjetij. Nastale so nove politične prakse in perspektive znotraj ekonomije in drugih področij, kot je na primer zdravstvo. Era biomoči je pravzaprav začela predstavljati različne tehnike podrejenosti posameznika, telesa oziroma subjekti pa so pomembni za produkcijo. Institucije, kot so vojska, policija in šola, poskrbijo, da je posameznik postane subjektiviziran znotraj institucij. Institucije poskrbijo tudi za vnovično produkcijo in akumulacijo kapitala znotraj kapitalizma. Življenje pa ni postalo zgolj integrirano v tehnike kontrole, temveč je posledično iznašlo mehanizme pobega. Zakoni se začnejo obnašati kot norme in sodni sistem se priklopi na različne aparate, kot so zdravstveni, administrativni itn., ki so pomembni za regulacijo celotne populacije in tam posredujejo (prav tam). Silvia Federici (2004, 16) vidi biomoč vkoreninjeno znotraj konteksta rasti kapitalizma, ta pa deluje izrazito destruktivno in kontrolira telesa, seksualnost, reprodukcijo, zdravstveno oskrbo, produkcijo znanja itn. Nekatero aktivistične skupine

se temu upirajo. Upirajo se represiji kapitalizma in kreirajo nove taktike, ki opuščajo razne ustaljene forme sistema ter slonijo na politični ljubezni. Pri tem gre za aplikacijo kreativnih biopolitičnih oblik moči, ki proizvajajo demokratične oblike družbene produkcije in se upirajo tržnim silam in privatizaciji (Federici v Costa in Philip 2008, 238).

Najpomembnejši del razumevanja pojma biomoči je, da človeška vrsta postanejo objekti, ki so predani napredku celotne populacije. Biopolitika odloča, katera vrsta oziroma katero življenje bo napredovalo in katero ne. To se seveda v realnosti prikaže znotraj političnih aren, v katerih prevlada določen center moči in uzakoni želeno. Republikanci imajo svoje cilje, demokrati svoje, malo drugačne, na drugi strani je v evropskem prostoru povsem drugačna politika. Gre za številna »bojišča«, kjer za generiranje nečesa novega pade mnogo objektov.

Foucault definira biomoč kot oblast, ki kontrolira celotno populacijo. Družba je podrejena funkcijam te oblasti in življenje je definirano kot objekt, ki ji pripada. Najpomembnejša naloga oblasti je varovanje in usmerjanje življenja. Biooblast usmerja in izvaja kontrolo nad objekti s pomočjo tehnologij, ki disciplinirajo. Socialni pogoji so kreirani in omogočajo številne ponujene prakse, ki posameznika indoktrinirajo in usmerijo v želeno produkcijo. Odnos med populacijo in oblastjo je fiksiran in kontrola poteka preko sfere družbenih odnosov in dogodkov (Hardt in Negri 2003, 32–3). Foucault (1994, 210) pravi: »Kontrola družbe nad posamezniki se ne izvaja le skozi zavest ali ideologijo, temveč tudi v telesu in s telesom. Za kapitalistično družbo je biopolitika – biološko, somatsko, telesno – najpomembnejša«.

Družbeno produkcijo in reprodukcijo znotraj kapitalizma želi Foucault razumeti ne samo »od spodaj navzgor«, temveč tudi »s strani« in »od zgoraj navzdol«. To pomeni, da želi odkriti najbolj osnovne elemente znotraj določenega diskurza in problema, ki pesti družbo (Hardt in Negri 2003, 10–1). Foucault pri tem ne pozabi na kulturo in druge najmanjše elemente znotraj družbe. Ponudi nam miselni okvir, s katerim se lahko približamo še tako zapletenim področjem, kot je zdravstvo.

Foucault (v Spierenburg 2004, 20–1) pri definiranju pojma moči zavrne štiri teze. Prva teza je, da nekateri posedujejo moč, drugi pa ne. To lahko slišimo v aktualni politiki, ko nekdo reče »ta politik ima moč«, vendar se razmerja moči ne nahajajo zgolj v politiki, ampak tudi drugje, na primer v gospodinjstvu in pri medsebojnih odnosih. Foucault zavrne tudi trditev, da je moč lahko v lasti državnih institucij, kot je na primer policija, in da država to moč omogoči institucijam. Državna oblast se ne uteleša, in moč se ne razume zgolj enodimenzionalno, prej obstaja več centrov moči. Tretjič se ne strinja s trditvijo, da moč izhaja iz ekonomske produkcije, ampak to razume obratno, in sicer, da

je moč del ekonomske produkcije in da ena brez druge ne moreta obstajati. Zadnja trditev, ki jo zavrne, pa je, da se moč nahaja zgolj v fizični obliki. Razmerja moči se namreč nahajajo vsepovsod, za razumevanje različnih diskurzov moramo čez ideologijo in potrebno jih je načeti iz različnih perspektiv. Moramo iti čez samo ideologijo ter poskusiti razumeti zavest ljudi in mehanizme znotraj družbe. Tako bomo razumeli tudi formo moči. Moč se namreč veže z vsakim delom družbenega telesa. Za Foucaulta je bil veliko večji problem kot ekonomska eksploatacija moč, problem tudi ni bila neenakost, temveč razširjeni sistemi dominacije in mikro moči. Foucault se je tako osredotočil na procese širitve učinkov neenakosti. Izključenost posameznikov je zanj poleg zanimanja za margino predstavljala pomemben fokus.

2.2 VLADNOST: VARNOST IN POPULACIJA

Foucault (1979, 168) definira *vladnost* (fra. *governmentalité*) kot analitski aparat za razumevanje razmerij moči in vodenja ljudi. Vladnost ni usmerjena le proti teritoriju in ljudem, temveč h kolektivnosti in problemom celotne populacije – populacija je politični, ekonomski in biološki problem – ki je vpeta v razmerja moči (Dillon in Neal 2008). V srednjem veku Foucault oblast označi kot izrazito hierarhično, pri čemer uporabi pojem t. i. suverenosti, ki jo nato v moderni razumemo ne zgolj kot nadzor nad celotno populacijo, temveč tudi kot nadzor nad ekonomskimi odnosi. To pomeni, da se disciplinarni diagram vsrka v polje administracije ter po potrebi sankcionira. To pa predstavlja novo obliko moderne suverenosti, kjer prihaja do bitke v legitimaciji in prilaščanju.

Prehod iz 17. v 18. stoletje Foucault označi kot gibanje od suverenosti k vladnosti. Ta vladnost pravzaprav izpostavi obliko oblasti, ki je izražena znotraj decentraliziranega ekonomskega tipa vladavine, in še posebej pomembnega upravljanja z dobrinami in subjekti celotne populacije. Točno ta prehod pa zaznamuje ekspanzijo kapitala in kapitalizma, civilna družba začne delovati kot posrednik med kapitalom in suverenostjo oziroma oblastjo. Oblast s tehnikami discipline poskrbi za varnost, lasten teritorij in celotno populacijo. Država narekuje lastne prakse, ki so v rokah institucij, ki jih izvajajo – institucije delujejo kot podaljšana roka države. Gre za nekakšno zaporniško logiko, pri kateri s pomočjo dispozitiva (aparata) dosežemo želeni diagram, najbolj enostavna asociacija za to pa je seveda zapor (Hardt in Negri 2003, 266-7). Suverenost je dandanes postala virtualna in nekoliko manj resnična. Seveda je še vedno pomembna, vendar ne deluje kot v preteklosti – ne kaže se tako gladko oziroma hitro. Danes živimo bolj v družbi nadzora kot pa discipline, te »zaporniški zidovi« so se nekoliko porušili in predstava o disciplini je nekoliko izpuhtela. Nadzor je padel pod

globalno vladavino kapitala, in miselnost o civilni družbi je nekoliko izumrla. Ljudi za redefinicijo te miselnosti manjka. Hardt in Negri (2004, 280) pravita: »Vladnost in odgovornost se zdita usmerjeni v zagotavljanje ekonomske učinkovitosti in stabilnosti, ne pa v ustvarjanje kakršnekoli predstavniške oblike demokratičnega nadzora«.

S tem sta želela povedati, da vladnost v neki točki deluje znotraj korporativne politike, na katero se navezuje tudi odgovornost (ang. *accountability*) – obe besedi pa predstavljata prehiter prehod iz ekonomije v politiko.

Biopolitične oblike vladnosti so usmerjene v produkcijo življenja. Smrt je zanjo sekundarnega pomena. Foucault je bil obremenjen z liberalno biopolitiko in z mehanizmom vladnosti, saj je s tem poskušal razumeti, kako delujejo ekonomija, družba in samo življenje. Opazoval je, kako liberalna biopolitika umesti posameznika in ostale družbene skupine v določen diskurz, ki je povezan z načelom svobode (Foucault 2015).

Prava vladnost Foucaultu predstavlja omogočanje svobode posameznikom. Gre za vladnost, ki resnično spoštuje svobodo in pri tem uporabi mehanizme, ki omogočajo varnost posameznika, predvsem pa celotne populacije. Civilna družba je pravzaprav subjekt, ki je do določene mere podrejen državi in njenim tehnikam kontrole. Tehnologije vladanja se podrejajo ekonomiji in trgu. Foucault pa opozori, da je civilna družba na nek način iluzija, razumemo jo namreč kot produkt nečesa večjega, naj si bo to država ali pa institucije. Družba predstavlja zelo pomemben element, ki vzpostavlja državo. Civilna družba je zato do določene mere subjektivizirana in za splošno varnost poskrbijo politične strukture varnosti (Tarver 2011, 818–9). Z drugimi besedami, populacija predstavlja množico ljudi, in ta množica ni samo nacija, temveč tudi na primer pripadniki različnih družbenih gibanj – sam pomen civilne družbe predstavlja obliko organizacije na mikro in makro ravni. Foucaulta zanima, kako je populacija vpeta v razmerja moči in kako se ta razmerja izkrivijo ali redefinirajo povsem drugje.

Liberalna umetnost vladanja definira in konkretizira vprašanje varnosti. Na eni strani vplete vase celotno populacijo in posamezne interese, na drugi pa mora te posamezne interese varovati pred celotno populacijo. Ekonomski procesi na primer ne smejo ogroziti svobode zaposlenih in prav tako ti ne smejo ogroziti tovrstne politike. Strategije varnosti morajo poskrbeti, da posamezniki in celotna populacija niso in ne bodo nikoli ogroženi. Meja med svobodo in varnostjo je zato zelo tanka, saj se varnost lahko razume kot odvzem svobode, kot preventiva. Liberalizem brez nevarnosti sploh ne more obstajati, saj je varnost v osrčju sistema. Bentham za ključno formulo liberalizma in izvajanja

oblasti ter nadzora predstavi panoptikon. Panoptikon prikaže procese kontrole, ki ne skrbijo zgolj za disciplino in varnost, temveč predstavljajo tudi nekakšno gibalno svobodo. Zapor je najboljši primer, ki predstavlja to tenko linijo, definirano z normami in zakoni (Foucault 1979, 66–9). Panoptikon deluje kot diagram moči oziroma mehanizem, ki predstavlja zelo učinkovito obliko nadzora. Gre za arhitekturo, opremljeno s politično tehnologijo, ki se lahko odcepi od lastnega namena in realizira nekje drugje. To pomeni, da ta koncept ne predstavlja zgolj zapora, temveč ga v lastni obliki lahko najdemo vsepovsod. Šola je na primer, že prva multipliciteta posameznikov, ki ima na nek način »zaporniško formo« (Foucault 1978, 205). Če vzamemo za primer fakulteto, lahko ta predstavlja tako arhitekturno kot tudi ideološko obliko zapora, pomembno pa je tudi, da omogoča svobodo. Arhitekturno vidimo, da predavalnice združijo posameznike v kolektiviteto, ki je lahko opazovana s strani profesorja in zunanjih opazovalcev. Prav tako se proizvaja znanje, ki je do določene mere fiksirano. Svoboda se kaže v pridobivanju znanja in konceptualnega razmišljanja, ki nam omogoča pobeg izven te forme. Lahko postanemo povsem indoktrinirani in »ujeti« znotraj določene institucije, ne zgolj znotraj šolskega aparata, temveč tudi v najbolj bizarnih družbenih ureditvah.

Boj za varnost države pomeni nenehno biopolitično vojno in se razume kot zaščita pred vdorom ali pa kot posledica določenih dogodkov. Država v bran razvije koncepte normaliziranja, ki se formirajo v diskurzih znotraj politike, katere majhen del je tudi javnost. Ti diskurzi privedejo do kontinuirane vojne, ki vključuje celotno človeško populacijo. Današnja modernost je v bistvu pripeljala do razlikovanja življenja skozi disciplinarnost, normativnost in postopke izločanja – vse to privede do poenotene vednosti, ki so ji objekti podvrženi (Reid 2008, 89–91). Danes lahko oblast razumemo paradoksalno, in sicer na eni strani je celotna populacija nadzirana v polnem pomenu besede, na drugi pa je s tehnološkim napredkom in povečanjem zavesti prišlo do povečanja svobode (Tarizzo 2014).

Oblast se oblikuje v določeni strateški situaciji v dani družbi in je ne moremo misliti ločeno od vednosti, zato se z vzpostavitvijo polja vednosti vzpostavijo tudi oblastna razmerja. Vednost se torej ne more oblikovati brez že prej snovanega sistema. Z razumevanjem mikrofizike oblasti smo zmožni preučevati od »spodaj navzgor« razmerje med vladarji in vladanimi (Lukšič in Kurnik 2000, 184). To nam omogoči razumevanje dveh ali celo več mentalitet vpletenih. Prekinitve diskurza o človeku kot objektu so mnogokrat namerne in seveda politične. To je vidno tudi na primeru *Obamacare*, saj je politična moč na različne načine odvzeta manjšini oziroma je upoštevanje te minimalno.

2.3 NEMŠKI ORDOLIBERALIZEM IN AMERIŠKI NEOLIBERALIZEM

Nemški ordoliberalizem izhaja iz besede *Ordo*. To je revija, ki jo je leta 1936 ustanovil Walter Eucken. Ob tem je ustanovil skupino ekonomistov in pravnikov, ki so izhajali iz freiburške šole. Foucault (v Goldschmidt in Rauchenschwandtner 2007, 2) je predstavil ordoliberalizem kot prevladujočo obliko liberalizma, v kateri posameznik s svojimi potrebami ne sega čez državo ali družbo, temveč je rezultat razmerij moči. Ordoliberalci, ki analizirajo različna področja, so za kapitalizem ugotovili, da producira uniformnost in konformno obnašanje posameznikov, nacizem pa predstavijo kot najbolj ekstremen primer, ki je usmerjen proti kapitalizmu in planskemu gospodarstvu (Read v Binkley in Capetillo 2009, 7). Ugotovili so, da je potrebno vzpostaviti prostor ekonomske svobode, ki bo državo utemeljil, saj bi gospodarstvo lahko vplivalo na državo in težave odpravilo. Pri ordoliberalizmu je v ospredju pojem konkurence, kot forme in logike. Država se začne vmešavati v to logiko na različne načine, na primer nižja ali viša cene. Posegi države namreč stojijo na pogojih obstoja trga, ki predstavlja »okvir« teh posegov. Pri tem je pod vplivom tudi populacija in lahko tudi zdravstveni sistem. Delovanje socialne politike ne sme biti mišljeno kot dejanska protitež trgu in ne sme iskati absolutne enakosti v cenah in med ljudmi in ne nazadnje ne sme ovirati napredka. Socialna politika lahko posega samo takrat, ko nekateri to resnično potrebujejo – v situacijah, kjer nastopijo pomembni socialni in eksistencialni problemi. Država posega v družbo zato, da vzdrži to konkurenčnost na trgu in ustvari politiko mnogoterosti in raznolikosti. Kaže se tudi politika vseprisotnosti (nem. Gesellschaftspolitik), ki posega v gospodarstvo z istočasnim upoštevanjem družbenih odnosov. Ordoliberalci so pravzaprav želeli doseči gospodarski red, tega pa so dosegli predvsem s pravno državo (*Rechtstaat*) in zakoni. Načela pravne države so vnesli v ekonomsko zakonodajo in zakoni so postali del igre, ki jo morajo posamezniki igrati. Pri ordoliberalizmu je socialno okolje potopljeno v trg in samo konkurenčnost, vse pa je povezano z družbenimi normami. Država ima s svojimi oblikami za tarčo postavljeno civilno družbo, civilna družba pa je njen obraz – država brez družbe ne more delovati in družba je v širšem smislu »za« in »proti« trgu. Družba se obnaša tako kot si trg zamisli, hkrati pa želi imeti urejene pravice in socialna vprašanja (Foucault 1979). Bistvo ordoliberalizma je, da tržni odnosi delujejo, družba je potopljena v ekonomsko polje, vendar se ne obnaša po tržnih principih. To pomeni, da za pravo ekonomijo potrebujemo netržne odnose, kot je investicija v šolstvo ali zdravstvo in ne v določeno podjetje.

Ameriški neoliberalizem je nastal pod povsem drugačnimi pogoji kot nemški ordoliberalizem. Celotna zgodovina ZDA se prepleta z diskurzom liberalizma. Neoliberalizem se v drugi polovici 20. stoletja začne kazati kot politika poseganja, ki nastane kot kritika keynesianskih načel. Neoliberalizem deluje kot politika oziroma razmerje med vladujočimi in vladanimi. To pomeni, da

so se spori generirali znotraj odnosov med subjekti in državo. Pri teh sporih gre navadno za problem javnih storitev oziroma svoboščin.

Center Foucaultovega zanimanja je človek in ostre prekinitve diskurza o njem (Lukšič in Kurnik 2000, 149). Znotraj oblastnih razmerij je homo oeconomicus objekt, ki je vladan. To pomeni, da je človek subjektiviziran oblastnim razmerjem trga. Posameznik ima svojo lastno svobodo izbire, vendar je ta močno omejena in kontrolirana. Neoliberalna oblast izraža liberalni paternalizem kot vodilo, kjer je posameznik spodbujen k odločitvam, ki naj bi izboljšale njegovo pozicijo. Politični cilji slonijo na manipulaciji okolja in vedenja ljudi, kar pomeni, da posameznik reagira na predvidljiv način in je tako zlahka voden v sprejemanje »racionalnih« odločitev, koristnih za celotno populacijo (Mayes 2016, 2. pogl.).

Posameznik postane homo oeconomicus, kar pomeni, da je dejansko podjetje, ki ustvarja kapital (Foucault 1979, 205). Ni tako pomemben človek potrošnje, ki proizvaja lastno zadovoljitev, kot človek podjetnik. Ta subjekt ima tudi svojo zavest in je del neke enotnosti znotraj prevladujoče ideologije (Althusser 2000, 146). Homo oeconomicus je vezan na ekonomsko okolje in v njega se država ne sme vtikati, temveč ga mora pustiti delati (*laissez-faire*) znotraj tega okolja. Na neki točki pa se ga definira tudi kot homo penalis, torej človeka, ki krši. To pomeni, da zakoni in norme po potrebi disciplinirajo, absolutna disciplinarnost pa je zaradi posameznikove svobode nemogoča. Homo oeconomicus je torej del neke totalitete, ki se ji lahko izmakne, po drugi strani pa ga ta omejuje. V obdobju globalizacije in ekonomske odvisnosti ter širitve »prostih trgov« je postalo jasno, da se vloga države ali vlade umika, privatna sfera oziroma tiste vloge, ki so nevladne, pa postajajo izjemno pomembne. Homo politicus je postal homo oeconomicus, kar pomeni, da današnje življenje in vsa politična vprašanja slonijo na tehnologiji. Gramsci pravi, da je prišlo do politike, ki sega čez »levico in desnico« (Fontana 2002, 1–2). Neoliberalizem ni zgolj ekonomska vizija, gre pravzaprav za filozofijo, ki »nagovarja« posameznika, naj naredi nekaj zase – prikazuje individualizem (Howell in Ingham 2001, 330).

Civilna družba in homo oeconomicus za Foucaulta predstavljata celoti vladnosti znotraj liberalizma. Podjetnika namreč žene egoizem, družbo pa nek skupni imenovalec. Civilna družba pravzaprav ni neka dana realnost, ki nasprotuje državi, temveč se ustvari skozi razmerja moči. Država predstavlja zgolj eno obliko ureditve civilne družbe, ki je polna zgodovinskih momentov in oblastnih razmerij (Foucault 1979).

Izboljšanje človeške vrste oziroma kapitala zavzema relevantna politična vprašanja, ki so vezana predvsem na izobrazbo, zdravje, mobilnost ipd. Pri vsem tem gre za nekakšno investicijo za prihodnost. Vsaka investicija v človeški kapital lahko prinese napredek, z inovacijami lahko namreč po neoliberalni logiki vplivamo na reševanje socialnih problemov, ki se na primer pojavljajo v zdravstvu in znotraj migracijske politike. Prav zato se ekonomija mora vmešati v celotno družbeno telo, da zgladi odnose in obnašanja. Posegati mora tudi v politiko in oceniti vladanje. Trg torej lahko deluje v nasprotju z vladanjem.

Pri neoliberalizmu je bistveno, da so javne politike podvržene tržnim kriterijem in da so ljudje razumljeni kot delovna sila, ki se znotraj sistema obnaša racionalno. Pri ordoliberalizmu pa je fokus usmerjen v družbene podsisteme, ki se lahko navezujejo na vprašanje zdravja celotnega sistema, aktivnost populacije, težave znotraj šolstva, rasizem ipd. Človek znotraj neoliberalizma postane človeški kapital in investicije so usmerjene v njegove veščine in sposobnosti, z njimi pa si zasluži dohodek. Foucault vzame neoliberalizem za nov sistem proizvodnje resnice, pri čemer je posameznik že omenjeni homo oeconomicus. Strategije svobode pa so ključni del politike in vladnosti, saj se posameznik nujno mora nekam vključiti (Read v Binkley in Capetillo 2009, 6–7).

Neoliberalizem predstavlja nov in zanimiv način vladnosti, pri katerem je pomembno obnašanje posameznikov. Norme so zanj predstavljale velik del kritiziranja državnih aparatov. Neoliberalizem naj bi namreč ustvarjal razlike in ne homogene družbe (Zamora in Zeglen 2017). Celotno razumevanje biomoči in biooblasti nam ponudi miselni okvir, s katerim lahko kritično vpogledamo v sedanjo biopolitično produkcijo, ki je polna akterjev s svojo lastno agendo, s katero želijo doseči spremembe ali pa obdržati doseženo.

2.4 DRŽAVNI RASIZEM

Diskurzi o rasizmu se pojavljajo že več kot 500 let. Na različne načine in pod različnimi pogoji ga izvajajo številne države, subjekti in elementi znotraj družbe. Rasizem pravzaprav pomeni vdor v določeno domeno življenja in istočasna aktivacija biopolitičnega aparata »živeti« in »umreti«. Prva funkcija biopolitike je ustvariti razdore znotraj bioloških kontinuitet, ki jih nadzoruje biooblast. Druga pomembna funkcija se navezuje na koncept vojne, in sicer: »več ljudi ubijemo, več smrti bomo povzročili« ali pa »več bolnih ljudi umorimo, več zdravih bo ostalo«. Dejansko pa s tem razumevanjem s pomočjo biooblasti pridemo do najboljšega razumevanja druge funkcije, in sicer »če

želimo, da določen del populacije živi, mora preostali del umreti«. To pomeni, da državni aparat deluje kot sodnik, ki odloča (Foucault v Campbell 2013, 74–5). Smrt inferiorne rase bi tako pomenila napredek in bistveno izboljšanje superiorne rase. Raso lahko na neki točki razumemo kot predpogoj za izvajanje čiščenja. Ko država enkrat deluje po takšnih načelih, rasizem sam opraviči dejanja države. Gre za splošno prisotnost, ki je neozdravljiva, zato se ji sodi do določene mere in znotraj določenih okvirjev.

Rasizem se je bolj razvil s kolonizacijo oziroma genocidom, ki se je izvajal tekom kolonizacije. S cilji upravičevanja uboja koloniziranih so se prepletale teorije evolucije. Te so bile namenoma prilepljene na rasizem. Na široko rasizem opravičuje smrt in država je primorana uporabljati orodja eliminacije in očiščenja rase zato, da lahko izvaja suvereno oblast (Foucault v Campbell 2013, 77). Nacizem je primer prakse izvajanja rasizma, kjer je družba delovala kot disciplinarna in regulativna, saj so posamezniki znotraj nje posedovali moč, ki jim jo je podelil državni aparat. Ti posamezniki so bili seveda privilegirani in so to moč lahko izkoristili že v medsosredskih odnosih. Moč se je širila po celotnem družbenem telesu. Ta primer družbe prikaže tudi ultimativno izrabo biomoči in generiranje biooblasti, ki vsekakor deluje rizomsko. Ultimativna ideja družbe je, da pravzaprav zamenja državo in izvaja disciplinarne naloge, ki temeljijo tudi na namernem izločevanju tiste »narave«, ki bi lahko ogrozila družbeni obstoj.

3 UPORABA PRIZME NA PRIMERU *OBAMACARE*

3.1 »UNIVERZALNI ZDRAVSTVENI SISTEM«

Armstrong si je s pomočjo Foucaultovega dela *Rojstvo klinike* pomagal interpretirati diskurze znotraj javnega zdravstva in določene ukrepe, ki so se izvajali. V svoji raziskavi, ki se navezuje na sredino 19. stoletja in na sanitarno gibanje, pove, da ni šlo za zmago ljudi in znanosti nad problemom kontaminacije, temveč za spremembo v političnem predstavnstvu in diskurzih. Posameznik je namreč postal odprt razširjeni kontroli s strani tistih, ki imajo moč znotraj politike in medicine (Armstrong 1993, 407).

Promoviranje zdravja (ang. *health promotion*) se navezuje na splošno izboljšanje statusa zdravja ljudi. Cilj je vplivati na osebno raven in raven celotne populacije – to pa se doseže z institucionalnimi spremembami, ki lahko izboljšajo zdravje populacije. Ta koncept se močno povezuje s konceptom nadzorne medicine (ang. *surveillance medicine*) – forma, ki je bila dominantna v drugi polovici 20. stoletja. Njena glavna značilnost je vključiti vsakega posameznika in določiti mejo med bolnimi in zdravimi ter problematizirati nenormalno. Osredotočala se je na »razpoke« med ljudmi, da bi zagotovila normalnost, a na koncu nihče od posameznikov glede zdravja ni bil normalen. Simptomi so omogočali, da se v zdravstvu poskrbi oziroma izloči posamezna tveganja (Armstrong 1995).

Že od prvega dne sprejetja *Patient Protection and Affordable Care Act* (PPACA), na kratko *Obamacare*, je začelo prihajati do raznih političnih spopadov med republikanci in demokrati. Ti boji so se prikazali z več kot 60 poskusi zamenjave oziroma odslovitve *Obamacare*, nekateri poskusi so celo pristali na vrhovnem sodišču (Nelson in Fuller 2017, 3. pogl.). Vse to pa ni bilo dovolj za zamenjavo *Obamacare*, ki še vedno ostaja najbolj uspešna zdravstvena reforma v zgodovini ZDA.

Ameriški zdravstveni sistem v osnovi deluje po načelih čistega kapitalizma – bogati so obravnavani drugače kot revni. Ena od posledic takšne oblike zdravstvenega sistema je namreč zadolževanje, v katerega so prisiljeni tisti, ki imajo nižje dohodke (The Funambulist 2017). Posledično si lahko privoščijo manj in so konstantno soočeni s težavo »kje več prihraniti«. Prav takšen zdravstveni sistem je v primerjavi z drugimi državami celotno populacijo prisilil, da večji delež lastnega dohodka nameni v zdravstvo. Tako je nastal *Obamacare*, ki naj bi bil bolj socialno orientiran – zmanjšal naj bi prav zadolževanje posameznikov in omogočil zdravstvene storitve ter jih razširil za revnejši sloj, oblikoval naj bi se torej »bolj univerzalen« zdravstveni sistem.

Vendar pa je že Foucault opozarjal, da noben zdravstveni sistem ne more biti univerzalen v smislu, da bi lahko pokrival vse potrebe posameznikov glede zdravstva. Zdravstveni sistemi ne le ločujejo bolnih od zdravih, temveč tudi poskrbijo, da se posameznik s pomočjo biopolitike sooči z dejstvom, da popolnost v zdravju ne obstaja. Prav ta nepopolnost zdravja definira nepopolnost zdravstvenega sistema tako v materialnem kot tudi ekonomskem smislu. Posledično je potrebno oblikovanje norme, ki določajo, kaj zdravstveni sistem krije oziroma česa ne. Problem zdravstvenega sistema je torej problem norme. Foucault ta problem prepozna in pravi: »... danes ni več ogrožen enak dostop vseh do varnosti, temveč prej neskončen dostop vsakega posameznika do določene vrednosti možnih ugodnosti«. Zdravstveni sistem, ki naj bi zagotavljal varnost ljudi, tako doseže točko v razvoju, kjer je potrebna določitev norme. Natančneje to predstavlja določitev meje, kjer življenje v nekaterih primerih ne uživa več zaščite zdravstvenega sistema, iz česar izhaja tako politični kot moralni problem (Foucault 2000, 367–75). Foucault tako identificira problem uresničitve enakega dostopa do zdravja, saj je za družbo nemogoče, da te potrebe popolnoma uresniči.

Ta problem pa se kaže tudi v praksi na primeru zdravstvene reforme *Obamacare*. V osnovi je šlo sicer za idejo razširitve zdravstvenih storitev na večji delež ameriškega prebivalstva, a je ta politika za seboj potegnila še druge, tudi negativne posledice – narava teh je odvisna od pozicije, s katere gledamo na zdravstveno politiko in od našega cilja preučevanja. Prvi in največji napredek, ki ga je prinesla zdravstvena reforma, je zmanjšanje števila nezavarovanih ljudi, in sicer za kar 20 milijonov, zdravstvena reforma Obame pa je zavarovalnicam tudi preprečila, da bi odrekli zdravstveno zavarovanje posameznikom s hujšimi, prej obstoječimi bolezenskimi stanji. Poleg tega je zavarovanje postalo dostopnejše tako za mlade, kot tudi za starejše državljane (Gawande 2017). Po drugi strani lahko *Obamacare* beremo tudi kot razširitev državne moči, saj država, v tem primeru ZDA, intervenira na področjih, kjer prej ni posredovala. To razširitev moči lahko beremo na dva načina, in sicer v smislu preoblikovanja zdravstvenega sistema (razširitev državne intervencije na področju zdravstva) in v smislu posega v polje osebne odločitve posameznika. Moč oziroma oblast tako na nek način prevzame nadzor nad življenjem posameznika (Elden 2011, 23). *Obamacare* je namreč po zakonu od posameznikov zahtevala plačevanje zdravstvenega zavarovanja – v nasprotnem primeru so bili prisiljeni plačati denarno kazen. Zato *Obamacare* v ZDA predstavlja strah vmešavanja vlade, ki lahko odvzame individualno svobodo.

Gawande (2017) pri razrezu *Obamacare* poudari, da je razrešil številne osnovne problematike v zdravstvu, saj se je, kot že rečeno, število zavarovanih povečalo, povečal se je dostop do osnovne nege, operacijskih posegov, zdravlil in zdravljenja kroničnih obolenj. Biopolitični prijemi v tem primeru delujejo pozitivno, saj naj bi po raziskavi na Harvardu z *Obamacare* letno preživel več deset

tisoč prebivalcev. Če to povežemo skupaj z ordoliberalizmom, lahko zaključimo, da v tem primeru socialna politika deluje do te mere, da rešuje življenja tistih, ki so najbolj ogroženi. Medicaid je torej del socialne politike oziroma biopolitike, ki poskuša vzpostaviti boljše pogoje za celotno populacijo. Nezavarovani, ki so bili pod pragom revščine, so namreč dobili največje ugodnosti. V primeru *Obamacare* se ne pozabi povsem na gospodarstvo, saj so prebivalci še vedno del ekonomskega sistema. Revni so bolj socialno ogroženi, zato biopolitika posega prej v njihova razmerja moči kot pa razmerja bogatejših. Nasprotno se diskurz republikancev vrti okoli davkov, saj jih je *Obamacare* povečal predvsem tistim, ki imajo visoke letne zasluzke, in velikim podjetjem. Republikanci naj bi se vmešali tudi v vprašanje kontracepcije in v podjetja, saj so ta dolžna kriti zavarovanje zaposlenim. *Obamacare* zelo vpliva na aktualne politične diskurze glede zamenjave zakona, saj so nekateri republikanci za to, da vsi obdržijo zavarovanje, nekateri pa so prisegli na rez davkov. Vsi tudi razmišljajo, koliko se da izgubiti, če določen diskurz prevlada.

3.2 INTERVENCIJA DRŽAVE

Foucault opisuje odnos do države kot strah do njene neskončne rasti, ko država s pomočjo biopolitičnih mehanizmov prevzame kontrolo nad svojimi državljani. Neoliberalizma ne vidi kot ideologije, temveč kot prakso, nabor refleksnih načinov reakcij in posebnih načinov racionalizacije vladanja, natančneje kot vladnost (v smislu vladljivosti, ang. *governmentality*). Neoliberalizem pa vlada paradoksalno, torej z vtisom, da sploh ne vlada, in sicer tako, da kreira in vsrkava režime svobode (Cotoi 2011, 114). Takšna praksa vladnosti je, pravi Foucault (v Cotoi 2011, 114; Foucault 2015, 63–5), potrošnica svobode, vendar lahko funkcionira samo dokler obstaja določeno število svobod: svoboda trga, svoboda prodaje in potrošnje, svoboda razprave, svoboda izražanja in tako naprej. Nova oblika vladnosti potrebuje svobodo, zato jo tudi troši. Ker jo troši, jo producira. Ker jo producira, jo mora organizirati. Tako se torej nova oblika vladnosti kaže kot menedžer svobode. (Neo)liberalizem mora producirati svobodo, čemur nujno sledi vzpostavitev omejitev, nadzora, oblike prisile in dolžnosti, ki se zanašajo na grožnje (prav tam). Posledično se tako oblikujejo načini intervencije države, kar se kaže tudi na primeru politike *Obamacare*.

Natančneje pa Foucault radikalno kritizira socialno državo in njene intervencije, saj opozarja, da ima sama »institucija socialnega zavarovanja – poleg nespornih pozitivnih učinkov – tudi »perverzne učinke« (Foucault 2015, 331). Ti pa niso zgolj ekonomske narave (v smislu povečanja stroškov), temveč naj bi se takšna vladnost odražala v preveliki odvisnosti tistih, ki jim država pomaga. Hkrati

pa je Foucault opozoril še na širitev nadzora nad posamezniki, ki se širi preko zahteve po utemeljevanju podpore s specifičnimi okoliščinami. Foucault tako socialni državi pripiše t. i. subjektivacije oziroma oblastne učinke. Sistemi socialnega, zdravstvenega zavarovanja so v njegovih očeh sistemi, ki posamezniku vsiljujejo določen način življenja. Tisti posamezniki, ki na to niso pripravljeni ali zmožni pristati, pa so samodejno marginalizirani (Foucault 2015, 331–2).

Dillonova definicija biomoči kaže na večstransko branje, saj pravi: »Biomoč (oziroma biovedenje) je izzvala navdušenje in opozicijo, v skoraj enaki meri. Za nekatere (biomoč) služi državljanom, za druge predstavlja obliko kontrole« (Dillon 2011, 188).

Tako lahko na več načinov beremo tudi zdravstveno reformo *Obamacare*, za katero velja podobno.

Gre torej za državno intervencijo na področju zdravstva, katere cilj je razširitev zdravstvenega zavarovanja na tisti del populacije, ki tega nima (v ZDA gre za 15-odstotni delež prebivalstva, ki ni zavarovan preko delodajalca in ni vključen v ameriške zdravstvene programe za revne in starejše). Za doseg cilja reforme so sedaj vsi Američani po zakonu dolžni, da se zdravstveno zavarujejo, država pa jim pri tem omogoča oblike denarne pomoči, vse z namenom, da bi zavarovanje približali mladim in bolj zdravim. Dodatno pa ZDA intervenirajo še pri oblikovanju zavarovalnih tržišč (tj. spletna posredovalnica zdravstvenih zavarovanj, ang. *marketplace*), preko katerih se državljanji lahko zavarujejo (BBC 2017).

Prav ta element *Obamacare*, ki državljanom vsiljuje nov davek, je tisti, ki vzbuja strah pred tako imenovano »veliko vlado« oziroma »veliko državo« (ang. *Big Government*). V osnovi gre namreč za zaskrbljenost glede same vloge ameriške vlade v obdavčevanju, pri čemer naj bi vloga države prerasla lastne okvirje ter se vmešala v polje posameznika in njegove osebne svobode. Ta strah najbolje ilustrira Harry Von Bulow, popotnik in pisatelj (v Mayes 2016, 36–7), ko zapiše: »Obama je prevzel zdravstveni sistem in ga nacionaliziral tako, da je vsak posameznik v ZDA podvržen vladni kontroli. To je fašizem.« Foucault pa strah prepozna predvsem v širitvi neoliberalizma in logično pri biopolitiki ne bi podpiral takšnih politično-ekonomskih ciljev, ki jim sledi TEA party. Nasprotno, to vidi zgolj kot enodimenzionalen proces. Kljub pozitivnim in koristnim učinkom intervencije države (kot jih lahko zaznamo na primeru *Obamacare*), se kritike osredotočajo na fašistične elemente socialnih programov, ki so pod okriljem države in jih ta vodi, pri čemer naj bi bili končni rezultati univerzalnih programov kot je *Obamacare* v najboljšem primeru neučinkovita birokracija, v najslabšem pa se to lahko odraža v nekakšni obliki totalitarizma. Socialne politike (sploh tiste, ki so označene kot dejanja socialne države) v ZDA zbujejo strah pred nadvlado manjšine, pred nadzorom.

Tega ni moč opaziti samo na primeru *Obamacare*, temveč lahko najdemo podobne elemente v ZDA tekom 20. stoletja. Konkretno – leta 1949 je predsednik Hoover dejal, da je socialna država v resnici krinka totalitaristične. Za takšnimi kritikami državnih intervencij na področju ekonomije in sociale stoji neoliberalna vladnost, ki se zavzema za to, da je trg proste participacije posameznikov najboljša oblika socialne organizacije (Mayes 2016, 36–7).

Ko govorimo o ameriški socialni politiki, moramo misliti specifični kontekst, znotraj katerega se gibljemo. Ameriška socialna država je namreč v resnici prej »liberalna socialna država«, katere težka odvisnost od privatnih, tržno osnovanih socialnih programov niti ne daje občutka prave socialne države (Lynch 2015, 112). Ameriška oblika se torej že v sami osnovi razlikuje od klasične opredelitve socialne države, saj deluje tako, da posameznika prisili v participacijo v tržni ekonomiji in da tako sproducira lastno zavarovanje pred socialnimi tveganji (Lynch 2015, 113–4).

Danes imamo administrativne države, ki s pomočjo prava, socialnih, političnih in tehničnih elementov poskušajo nadzorovati zdravje in rast prebivalstva. Države, kot so ZDA, delujejo v smislu prepričevanja ljudi, da so sami odgovorni za svojo prihodnost, in tisti, ki si ne morejo privoščiti, kar potrebujejo, so prepuščeni svoji usodi. ZDA tako promovirajo korporativni sektor in izpuščajo revni sektor ljudi (Estévez 2017). Robert Reich (2017), profesor na univerzi v Kaliforniji, pravi, da je nov predlog republikancev o razveljavitvi ACA pravzaprav davčna olajšava za najbogatejše prebivalce ZDA. Najbogatejši naj bi namreč v prihodnosti plačevali veliko manj, če bi ukinili t. i. Medicaid. Ta naj bi trajal le še do leta 2021, nato pa naj bi bil ukinjen. S tem bi v državnem proračunu tudi veliko prihranili.

Pod intervencijo države spada tudi diskurz o rasizmu. Jeffries (2017) rasizem vidi pri vprašanju neenakosti, saj bogatejši sloj pravzaprav ne vidi, kako revščina ogroža zdravje socialno ogroženih posameznikov. Tisti, ki sovražijo LGBT skupnost, nikoli ne razumejo, kako izprieno je lahko njihovo razumevanje moškosti. Enako je pri različnih barvah polti, vedno gre za nekakšno etnično čiščenje. Republikanci želijo zamenjati *Obamacare* s svojim zakonom o zdravstvenem varstvu, pri tem pa bodo pozabili na otroke, nosečnice in ženske, ki so doživele spolno zlorabo. Pozabili bodo najverjetneje na vse tiste, ki si ne morejo privoščiti zavarovanja. Prav tako pa se bo z republikansko politiko spodbujala neoliberalna logika profita, Medicaid bo tako ukinjen in zmaga republikancev bo, ko izpodbijejo dejanja Obame, dokončna.

3.3 PRAKSE UPORA

V delu *Nadzorovanje in kaznovanje* Foucault označi premik razumevanja moči od suverene k disciplinarni. Suveren je javno pokazal svojo moč s smrtjo posameznika, ki je bil jasen znak in opozorilo ostalim, naj spoštujejo družbene zakone. Ta oblika moči očitno deluje in je popolnoma drugačna od disciplinarne, ki prežema družbo in je zapisana bolj v obliki družbenih norm. V 17. in 18. stoletju je prišlo do vzpostavitve biomoči in telesa so postala bolj koristna in ubogljiva. Prakse upora se pojavijo takrat, ko je posameznik »ujet v zaporu« in se prične osvobajati s pomočjo različnih praks – praks, ki nadzorujejo lasten jaz. Posameznik vstopi v razmerja moči namerno in razmerja moči postanejo nujna za njegov obstoj (Anderson 2010, 129–30).

Negri in Hardt (2003, 32–3) z branjem dela *Postscript on Control Societies*, ki ga je napisal francoski filozof Deleuze, identificirata tranzicijo od disciplinirane¹ družbe do družbe kontrole, v kateri se oblast kaže kot »omniprezentna« kontrola, saj jo je moč najti tako v posamezniku kot v družbenih odnosih kot celoti. Tekom te tranzicije pa se je oblikoval vedno intenzivnejši odnos vpletenosti vseh družbenih akterjev. Foucault pri tem družbenem prehodu izpostavi predvsem paradoks pluralnosti in mnogoterosti, na katerega se osredotočita tudi Negri in Hardt (2003, 33) ter zapišeta: »... država je vsrkala civilno družbo in posledica tega je eksplozija elementov, ki so se prej koordinirali in posredovali v civilni družbi«. To pomeni, da se upori ne dogajajo več na obrobju družbe, temveč aktivno v središču. Družba se tako oblikuje v mrežah – »individualne točke so singularizirane na tisoč platojih« (Deleuze in Guattari v Negri in Hardt 2003, 33). Paradoks pluralnosti in mnogoterosti je torej paradoks oblasti, ki se na eni strani v svoji notranjosti poenoti ter zajame vse točke družbenega življenja, na drugi pa oblikuje nov prostor, ki se realizira kot »okolje maksimalne pluralnosti in neobvladljivosti singularizacije – okolje dogodka« (Negri in Hardt 2003, 33).

Spopad za *Obamacare* se pravzaprav razkriva predvsem pri subjektu, posamezniku, ki je del sistema – državljanu, ki je deležen pomoči, kot je Medicaid. Medicaid deluje, kot že ime delno pove samo, kot pomoč posamezniku, ki sam ni zmožen lastnega plačevanja zdravstvenih stroškov. Zanimiv primer predstavlja Christy Judd, ameriška učiteljica, ki je sama pozvala študente, naj bodo del tega političnega boja. Sama je tudi protestirala zaradi svojega 8-letnega otroka Ethana, ki ima obliko živčno-mišične bolezni in tudi on je bil del aktivističnega gibanja v Washingtonu, kjer so skupaj z ostalimi prepričali senatorko Sheely Moore Capito, naj glasuje proti odslovitvi *Obamacare*.

¹ Negri in Hardt pod disciplinirano družbo razumeta družbeno stanje, v katerem so učinki biopolitičnih mehanizmov zgolj delni, saj je discipliniranost posameznika fiksirana znotraj institucij, ne da bi bili ti popolnoma ujeti v produkcijske prakse in samo produkcijsko socializacijo. Odnos med oblastjo in posamezniki se torej definira kot statičen – »disciplinarni vdor oblasti [...] ustreza uporabi posameznika« (Negri in Hardt 2003, 32–3).

Američani, ki krvavo potrebujejo Medicaid, so tako branitelji zidu, ki ga je postavil Obama (Dale 2017). Socialni problemi so tako prikrite politične težave, največje so pogosto zavarovane tako, da se jih čim težje razreši. Problemi so lahko tako razumljeni tudi kot oblika socialne kontrole (Scull v Gabe in dr. 2009, 228). Keane (v Vodovnik 2015, 16) pravi, da so stari kriteriji kot je suverena oblast, nacionalna identiteta ali pa tržno gospodarstvo, del preteklosti in da je v aktualnih razpravah pomembno "novo mišljenje", ki ga realiziramo z novimi pristopi. To pomeni, da je Christy Judd primer "novega državljana", s tem mislim predvsem na kreativno vpletenost znotraj sistema in aktivno reševanje kakršnihkoli političnih vprašanj.

3.3.1 UPORI IN MEJE MOČI

Spopad za *Obamacare* se nam razkriva na več nivojih oziroma ravneh, saj so v ta spopad vpletene različne družbene skupine in akterji, ki s svojo politično močjo delujejo in vplivajo na sam diskurz o zdravstvenem sistemu v ZDA. Natančneje je moč govoriti o mrežasti, rizomski strukturiranosti spopada. V spopad so tako vpeti najrazličnejši akterji, in sicer demokratska in republikanska stranka, ki snujeta zdravstveno politiko, lobistične skupine, farmacevtska združenja in industrija, sindikati, družbene organizacije in ne nazadnje tudi vsak posameznik kot državljan, ki je del zdravstvenega sistema ZDA.

Upori, ki jih lahko identificiramo v *Obamacare* diskurzu, so različne narave, saj se nekateri potegujejo za *Obamacare*, drugi so proti tej zdravstveni reformi, spet tretji jo želijo zgolj izboljšati in si izboriti pravi univerzalni zdravstveni sistem, ki bi presegel politično polariziranost ZDA – borijo se za boljše zdravstvo ne glede na politično orientacijo programa.

Zdravstveni program *Obamacare* ima turbulentno zgodovino. Vse od leta 2010, ko je vstopil v veljavo, je imel tako podpornike kot nasprotnike. Slednji so se našli v enem največjih uporov, imenovanem *Tea Party*. Gre za konservativno populistično družbeno in politično gibanje, ki se od leta 2009 bori proti pretirani obdavčitvi in intervenciji vlade oziroma države v privatni sektor, za čemer stoji tudi njihovo ime. TEA je namreč kratica za »že dovolj obdavčenik« (ang. *Taxed Enough Already*), celotno ime Tea Party pa se nanaša še na bostonsko čajanko (upor zoper večji davek na čaj). V svoji viziji močno nasprotujejo univerzalnemu zdravstvenemu sistemu oziroma natančneje sami zdravstveni reformi *Obamacare*, saj jo vidijo kot odvzetje posameznikove svobode na področju zdravstva (kot na primer prosta izbira zdravnika, programa zdravstvenega zavarovanja). V njihovih

očeh predstavlja *Obamacare* odvzem svobode in hkrati največjo grožnjo »njihovemu delu in denarju« (Tea Party Patriots 2017).

Tea Party ne sodi v biopolitiko, saj zgolj deluje kot ideološka podpora, ki se navezuje na tržna razmerja in poskuša znižati davek. Pri biopolitiki gre namreč za neposredno navezovanje na oblast, to pa na primer najdemo pri zapornikih, saj so znotraj oblastnega razmerja. To pomeni, da oblast deluje na njih, oni pa pravtako lahko "zagovarjajo" sebe. Pri virusu HIV je podobno, avtoritarna biopolitična oblast tretira bolnike kot grožnjo celotni populaciji, hkrati pa bolniki želijo pomagati. Bolniki se torej borijo proti izključitvi in za določene pogoje. Za Tea Party torej veljajo ekonomski odnos in ne odnos, kjer je neposredno ogroženo življenje. Pri Foucaultu se v upirajo predvsem tisti, na katere se oblast neposredno nanaša in upor posledično širi del svobode.

Svoj glas pa so nasprotniki *Obamacarea* našli v poskusu predsednika Trumpa, da ukine trenutno zdravstveno politiko in jo reformira v tako imenovani *Trumpcare*. V osnovi novi zakon stremi k zmanjšani vlogi države na področju zdravstva in s tem posledično zmanjša denarna sredstva, namenjena fundiranju zdravstva. To je Trumpov upor zoper *Obamacare*, istočasno pa je menjava zdravstvene politike tudi boj republikancev. Namreč boj za oziroma proti *Obamacare* ni zgolj boj za zdravstveni sistem, temveč še za vse ostalo v politiki. Obe stranki, tako demokratska kot republikanska, med samim osredotočanjem na tehnične podrobnosti zdravstva hkrati debatirata tudi o ključnih vprašanjih, vlogi vlade, delu, redistribuciji prihodka, rasi in razredu. Prav zdravstvo je ena tistih tem, ki polarizira ZDA, saj je ta debata prežeta z vrednotami in ideali, ti pa razdirajo stranki ali t. i. »modri« in »rdeči« Ameriki (FiveThirtyEight 2017).

Na eni strani imamo tako republikance, ki nasprotujejo zdravstvenim politikam, sploh pa takšnim, kot je *Obamacare*, saj jim očitajo predvsem posledično vse večjo odvisnost državljanov od vladnih programov. Napako vidijo v mehanizmu, ki predpostavlja obstoj neke meje revščine oziroma nivoja dogodka. Posameznik, ki pade pod ta nivo, je tako upravičen do dodatkov, zdravstvenih programov in podobno, in tako po njihovem ni motiviran za delo, kot bi bil v primeru, če takšnih oblik vladnih pomoči ne bi prejemal. Posledično se po mnenju republikancev oblikuje odvisnost teh državljanov do programov, ponujenih strani vlade. In prav to vidijo na primeru *Obamacare* – moti jih opisana odvisnost ter dodatno obdavčevanje, ki se mu se že tako ali tako upirajo ne glede na področje obdavčitve (prav tam).

Na drugi strani pa se formirajo demokrati, ki se zavzemajo za redistribucijo premoženja tako, da se dodatno obdavči posameznike z višjim dohodkom. Na podlagi tega principa deluje tudi *Obamacare*,

ki doda davek posameznikom, katerih letni dohodek je višji od dvesto tisoč dolarjev, z dobljenimi sredstvi pa se sofinancira politiko. V osnovi demokrati strnjajo še k zmanjšanju rasne in razredne neenakosti (v smislu prihodka). V boju za obstoj zdravstvene politike oziroma *Obamacare* se jim pridružujejo še najrazličnejše družbene organizacije in skupine, kot so na primer Women's March, Invisible, Prochoice in drugi, ki se borijo za obstoj *Obamacare*. Gre za skupine, organizirane na ravni posameznika, ki se tako aktivno vključuje v proces vplivanja na diskurz *Obamacare*.

Gibanje *Medicare-For-All* (sl. zdravstveno zavarovanje za vse) pa želi vse to preseči, saj gre za idejo, kjer zdravstvo ni več prepoznano kot privilegij, ampak kot pravica. Njihov cilj je nadgradnja *Obamacare* oziroma dejanska implementacija nove politike, s katero bi se uvedlo javni zdravstveni sistem, ki bi bil financiran iz državnega proračuna (ang. *single-payer national health care program*). Podpora temu programu izkazuje vse več demokratov, ključno vlogo pa vse od predsedniških volitev 2016 igra Bernie Sanders (The Nation 2017). Program pridobiva tako na pozornosti kot na sami podpori, na to pa med drugim vplivajo nenehni poskusi republikancev, da razveljavijo obstoječo zdravstveno politiko. S tem ljudje dejansko dobijo občutek, za kaj pravzaprav gre oziroma kaj visi na nitki, če republikanski poskusi uspejo. Posledično temu izraža podporo vse več organizacij in skupin, med katerimi so tudi sindikati (prav tam).

4 ZAKLJUČEK

Vodilo diplomske naloge je bilo na začetku zastavljeno raziskovalno vprašanje, s katerim sem želel raziskati, ali je mogoče identificirati biopolitične mehanizme na izbranem primeru *Obamacare* ter do katere mere so ti zaznavni. Preko natančne analize strokovne literature sem prišel do teoretskih spoznanj o biopolitičnih mehanizmih in biopolitiki nasploh, povezave in možne aplikacije pa sem iskal v samem diskurzu o obstoječi ameriški zdravstveni politiki.

Tekom diplomskega dela sem tako prišel do zaključka, da dispozitiv *Obamacare* vsebuje številne biopolitične momente, katere lahko identificiramo skozi razmerja moči, strukturne spremembe in številne diskurze. Foucault nam je namreč ponudil biopolitično prizmo predvsem zato, da razumemo dogajanje okoli sebe in v sebi. Podal nam je univerzalni konceptualni aparat, ki nam omogoča misliti diskurze, širše kot so ti ponavadi zastavljeni. Razumeti začnemo politična vprašanja v mnogoterosti in večdimenzionalnosti. Mnoge abstrakcije znotraj dispozitiva nam omogočijo razkrivanje in prekrivanje informacij, ki nam koristijo pri končnih in ključnih ugotovitvah. *Obamacare* je zelo širok dispozitiv, ki nas zasuje na vse možne načine, s tem mislim predvsem na dolgo zgodovino ZDA in

politike, ki so jo zaznamovale mnoge sile moči. Zdravstveni sistem je že od nekdaj eden od največjih problemov in še vedno ostaja. Ordoliberalizem in ameriški neoliberalizem nas zapeljeta v razmišljanje, kje so povezave z aktualnim dogajanjem v ZDA in samim ekonomskim sistemom. Pri ordoliberalizmu so družbeni odnosi potopljeni v ekonomsko polje in država posega z regulacijsko politiko, ki vpliva na posameznike pozitivno ali negativno. Pri neoliberalizmu, pa se država naj ne bi smela vmešavati, vse sloni na tržnih odnosih in trg določa multiplicitete. Posameznika pa žene egoizem in podjetništvo. Ameriški neoliberalizem torej kaže racionalnost znotraj sistema in upoštevanje oblastnih razmerij v smislu konformnosti. Ordoliberalizem pa poudari pomembnost podsistemov civilne družbe za reakcijo in aktivne posege. Politike se formirajo in izvajajo na številnih nivojih, v strankah, sindikatih, organizacijah, v Beli hiši, korporacijah, skratka na vseh možnih mestih. Razumevanje nevladnih organizacij in posameznikov nam v največji meri predstavi zavzemanje za pozicijo posameznikov, ki so del socialnega okolja. Zdravstvo, ki je dostopno za vse mora biti prvobitna naloga političnih elit, vpletenost tržnih mehanizmov pa nedvomno vpliva na njihovo politiko. Ključna ugotovitev torej je, da se družba od ekonomske sfere težko odcepi. Diskurzi na številnih ravneh pri *Obamacare* se vrtijo okoli davkov, plačil, dohodkov, nege in številnih drugih kazalcev, ki določajo razmejitve med dvema ali mnogimi polji zavzemanja “za” in “proti” *Obamacare*. Vendar pa pri temi, kakršna je ta, težko govorimo o absolutnih zaključkih, saj se diskurz o *Obamacare* še vedno nadaljuje.

5 LITERATURA

Anderson, Valerie. 2010. Becoming a Subject: The Case of Michel Foucault and Paul. *Journal of Cultural and Religious Theory* 11 (1): 127–41.

Armstrong, David. 1993. Public health spaces and the fabrication of identity. *Sociology* 27 (3): 393–410.

--- 1995. The Rise of Surveillance Medicine. *Sociology of Health and Illness* 17 (3): 343–404.

--- 2009. Origins of the Problem of Health-related Behaviours: A Genealogical Study. *Social Studies of Science* 39 (6): 909–26.

BBC. 2017. *Why is Obamacare so controversial?* Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-24370967> (19. september 2017).

Bèland, Daniel, Phillip Rocco in Alex Waddan. 2016. Obamacare and the Politics of Universal Health Insurance Coverage in the United States. *Social Policy and Administration* 50 (4): 428–451.

Binkley, Sam in Jorge Capetillo. 2009. *A Foucault For The 21st Century: Governmentality, Biopolitics And Discipline In The New Millennium*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

Costa, Beatriz in Kavita Philip. 2008. *Tactical biopolitics: art, activism, and technoscience*. Massachusetts: MIT Press.

Cotoi, Calin. 2011. Neoliberalism: A Foucauldian Perspective. *International Review of Social Research* 1 (2): 109–24.

Dale, Daniel. 2017. *These Americans beat Donald Trump and saved Obamacare. They say they can do it again*. Dostopno prek: <https://www.thespec.com/news-story/7489858-these-americans-beat-donald-trump-and-saved-obamacare-the-y-say-the-y-can-do-it-again/> (5. september 2017).

Dillon, Michael. 2011. Security, Race and War. V *Foucault on Politics, Securite and War*, ur.

Dillon, Michael in Andrew W. Neal. *Politics, Security and War*. 2008. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.

Elden, Stuart. 2011. Strategies for Waging Peace: Foucault as *Collaborateur*. V *Foucault on Politics, Security and War*, ur. Michael Dillon in Andrew W. Neal, 21–43. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.

Estévez, Ariadna. 2017. *Globalisation isn't dead, it's just shed its slick cover story*. Dostopno prek: <http://theconversation.com/globalisation-isnt-dead-its-just-shed-its-slick-cover-story-74297> (5. september 2017).

FiveThirtyEight. 2017. The Obamacare Fight Is About Way More Than Health Care. Dostopno prek: <https://fivethirtyeight.com/features/the-obamacare-fight-is-about-way-more-than-health-care/> (19. september 2017).

Federici, Silvia. 2004. *Caliban and the Witch: Women, the Body, and Primitive Accumulation*. New York: Autonomedia.

Fontana, Benedetto. 2002. Gramsci on Politics and State. *Journal of Classical Sociology* 2 (2): 157–178.

Forti, Simona. 2006. The Biopolitics of Souls: Racism, Nazism, and Plato. *Political Theory* 34 (1): 9–32.

Foucault, Michel. 1978. *Discipline and Punish: The birth of the prison*. New York: Random House, Ltd.

--- 1983. *Foucault: Beyond Hermeneutics and Structuralism*. Chicago: The University of Chicago Press.

--- 1994. *Dits et écrits*, 3. del. Paris: Gallimard.

--- 1990. *The History of Sexuality Vol 1*. New York: Random House Inc.

--- 2000. The Risk of Security. V *Power: Essential works of Michel Foucault*, ur. Paul Rabinow, 367–375. New York: The New Press.

--- 2001. *Fearless Speech*. New York: Semiotext(e).

--- 2015. *Rojstvo biopolitike: Kurz na Collège de France, 1978–1979*. Ljubljana: Krtina.

Gabe, Johnathan, Mike Burry in Marry Ann Elston. 2004. *Key Concepts in Medical Sociology*. London: Sage Publications.

Gawande, Atul. 2017. Trumpcare vs. Obamacare. *New York Times*, 3. marec. Dostopno prek: <https://www.newyorker.com/magazine/2017/03/06/trumpcare-vs-obamacare> (6. september 2017).

Hall, Mark in Richard Lord. 2014. Obamacare: what the Affordable Care Act means for patients and physicians. *BMJ*, 22. oktober. Dostopno prek: <http://www.bmj.com/content/349/bmj.g5376> (19. september 2017).

Hardt, Michael in Antonio Negri. 2003. *Imperij*. Ljubljana: Študentska založba.

Jeffries, Michael. 2017. Obamacare repeal is based on racial resentment. *Bostonglobe*, 5. maj. Dostopno prek: <https://www.bostonglobe.com/opinion/2017/05/05/obamacare-repeal-based-racial-resentment/iVNtB9fpr3JNm7IKfYyorK/story.html> (7. september 2017).

Lešnik, Bogdan. 1997. *Subjekt v analizi*. Ljubljana: Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

Lukšič, Igor in Andrej Kurnik. 2000. *Hegemonija in Oblast*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Lynch, F. Julia. 2015. A Cross-National Perspective on the American Welfare State. V *The Oxford Handbook of U.S. Social Policy*, ur. Daniel Beland, Christopher Howard in Kimberly J. Morgan, 112–32. Oxford: University Press.

Mayes, Christopher. 2016. *The Biopolitics of Lifestyle: Foucault, ethics and healthy choices*. New York: Routledge.

Neal, Andrew. 2004. Cutting Off the King's Head: Foucault's Society Must Be Defended and the Problem of Sovereignty. *Alternatives: Global, Local, Political* 29 (4): 373–398.

Nelson, Harry and Rob Fuller. 2017. *ObamaCare to TrumpCare*. Los Angeles: Rx4 Group.

Reich, Robert. 2017. The Secret Healthcare Bill. *Robertreich.org*, 25. junij. Dostopno prek: <http://robertreich.org/post/162252539680> (5. september 2017).

Spierenburg, Pieter. 2004. Punishment, Power, and History: Foucault and Elias. *Social Science History* 28 (4): 607–36.

Tarver, Erin. 2011. New Forms of Subjectivity: Theorizing the Relational Self with Foucault and Alcoff. *Hypatia* 26 (4): 804–25.

Tea Party Patriots. 2017. *Healthcare*. Dostopno prek: <https://www.teapartypatriots.org/ourvision/healthcare/> (12. september 2017).

The Funambulist. 2017. *Foucault and Healthcare: A Biopolitical Problem*. Dostopno prek: <https://thefunambulist.net/history/foucault-foucault-and-healthcare-a-biopolitical-problem> (11. september 2017).

The Nation. 2017. 'Single Payer Is a Rational Health-Care System': An Exclusive Interview With Bernie Sanders on His 'Medicare for All' Plan. Dostopno prek: <https://www.thenation.com/article/single-payer-is-a-rational-health-care-system-an-exclusive-interview-with-bernie-sanders-on-his-medicare-for-all-plan/> (19. september 2017).

Vodovnik, Žiga. 2015. *Demokracija kot glagol*. Ljubljana: Založba Krtina.

Williams, Misty in Ariel Hart. 2017. In spite of support, Medicaid expansion in Georgia remains unlikely. *Myajc*, 6. januar, Dostopno prek: <http://www.myajc.com/news/state--regional-govt--politics/spite-support-medicare-expansion-georgia-remains-unlikely/4G3NqWakHgMFloUF24qz1K/> (6. september 2017).

Youdell, Deborah. 2006. Subjectivation and Performative Politics: Butler Thinking Althusser and Foucault: Intelligibility, Agency and the Raced-Nationed-Religioned Subjects of Education. *British Journal of Sociology of Education* 27 (4): 511–28.

Zamora, Daniel in Dave Zeglen. 2017. Michel Foucault, Neoliberalism and the Failures of the Left. *Inthesetimes*, 24. junij, Dostopno prek: <http://inthesetimes.com/article/19246/foucault-and-the-failure-of-the-left> (5. september 2017).